
НАЦИОНАЛНА КОНФЕРЕНЦИЯ НА БЪЛГАРСКАТА АДВОКАТУРА НА ТЕМА: „ЗА САМОУПРАВЛЕНИЕТО И РАЗВИТИЕТО НА АДВОКАТУРАТА“

ДЕЙНОСТ НА АДВОКАТСКИТЕ СЪВЕТИ ЗА ЗАЩИТА НА ПРАВАТА НА АДВОКАТИТЕ

*Юрий Бошнаков**

Уважаеми колеги,

Темата за дейността на адвокатските съвети за защита на правата на адвокатите е изключително важна и обемна, поради което не би могла да се вмести във времевите рамки, поставени за докладите по отделните теми на настоящата Национална конференция на адвокатурата. Като такава темата изисква достатъчно време за разглеждането и обсъждането ѝ в детайли, поради което и намирам за нужно в най-скоро време да бъде поставена на вниманието на Висшия адвокатски съвет и адвокатските съвети от страната. При бъдещото ѝ разглеждане е необходимо да бъде събрана информация от адвокатските съвети за налични в отделни съдилища в страната лоши практики, водещи до ограничаване на свободния достъп на адвоката до дела (в т.ч. лоши материални и битови условия за запознаване с делата, създаване на затруднения при снабдяването с копия от документи по дела, неоказване на дължимото на адвоката уважение), затруднения на достъпа до клиенти, намиращи се в места за лишаване от свобода, несвоевременно допускане на адвокати по предварителни производства и т.н.

Наложително е да бъдат споделени и положителните и рационални практики на отделните адвокатски съвети при изпълнение на дейността им по защита на правата на адвокатите и осигуряването на добри условия за упражняване на адвокатската дейност. Имайки предвид горното, настоящото изложение ще бъде макси-

* Заместник-председател на Висшия адвокатски съвет.

мално кратко, като целта му е само да маркира отделните действия, които адвокатските съвети извършват или следва да извършват не само с оглед на законовите им правомощия, но и с оглед на наложените от конкретните условия нужди на отделните адвокати.

Действащият в момента Закон за адвокатурата е обнародван в бр. 55 на „Държавен вестник“ от 25 юни 2004 г. и отменя Закона за адвокатурата от 1991 г., който от своя страна отмени действащия до 1991 г. Указ за адвокатурата (УА) от 1976 година.

Съвсем накратко бих желал да направя една ретроспекция на посочените три нормативни акта, уреждащи дейността на адвокатурата, с цел поставянето на паралел между институтите им, касаещи правомощията на органите на адвокатурата в защита на правата на отделните техни членове.

Що се отнася до Указа за адвокатурата, то отношението на държавата към адвокатите и тяхната дейност и значението, което държавата е отделяла на упражняването на адвокатската дейност, прозира още във вида и степента на нормативния акт, който урежда тази дейност. Съгласно чл. 13 УА съветът на адвокатската колегия има точно 7 правомощия, повечето от които свързани с организирането на мероприятия за повишаване на квалификацията на адвокатите и разпространението на правни знания сред населението. Липсват правомощия на съвета на адвокатската колегия да защитава правата на отделните членове на колегията/колектива. Дисциплинарните наказания се налагат от Дисциплинарната комисия при Централния съвет на адвокатурата, а правомощията на министъра на правосъдието за ръководство и надзор над дейността на адвокатурата са изключително големи.

С първия приет в новата ни история Закон за адвокатурата (ЗА) от 1991 г. се прави опит да бъдат уредени изрично правата и задълженията на адвокатския съвет. Така в чл. 62 ЗА вече се появяват правомощия като:

т. 6. грижи се за защитата на професионалните права, за опазване на честта и достойнството на членовете на колегията;

т. 7. следи за изпълнение на задълженията на членовете на колегията и решава споровете между тях и клиентите;

т. 8. следи да не бъде извършвана адвокатска работа от лица, които не са вписани в списъка на адвокатската колегия, и сигнализира прокурора при окръжния съд, когато прецени, че има основание за възбуждане на наказателно преследване;

т. 11. ръководи и осъществява дейността за повишаване професионалната квалификация на адвокатите.

Горните правомощия на адвокатския съвет в защита на професионалните права на адвокатите са израз на прокламираните за първи път в чл. 1, ал. 2 независимост, самоуправление и самоиздръжка на адвокатурата.

Съществена крачка в посока признаване на адвокатската професия и статута на адвоката е разпоредбата на чл. 10, ал. 1, съгласно която „*пред съда, юрисдикциите, административните и други служби в страната адвокатът е приравнен със съдията по отношение на дължимото му уважение и му се дължи съдействие като на съдия*“.

За първи път с ал. 2 на чл. 10 е въведен и **институтът на проверката**, която адвокатският съвет може да извърши, в случай че на адвоката при или по повод упражняване на професията не е оказано дължимото съдействие и уважение.

С приетия през **2004 г.** и действащ и към настоящия момент Закон за адвокатурата са затвърдени въведените със закона от 1991 г. основни принципи, въз основа на които се изгражда и функционира българската адвокаттура – НЕЗАВИСИМОСТ, САМОУПРАВЛЕНИЕ и САМОИЗДРЪЖКА. Прави впечатление обаче, че за първи път към предните три принципа се добавя и този за **ИЗКЛЮЧИТЕЛНОСТ** на адвокатската професия. Посочените принципи са намерили отражение при регламентиране на правата и задълженията на адвоката, организацията и управлението на адвокатурата и отговорността на адвоката.

С оглед на времевата рамка, която сме възприели за настоящото изложение, няма да се спирам подробно на всички права и задължения, които адвокатските съвети имат при осъществяване на възложените им със Закона за адвокатурата функции, а и с всички онези, които по необходимост възникват при ежедневната работа на съветите.

За съжаление, **средата, в която се налага да упражняваме професията си през последните години, е крайно неблагоприятна, което засилва още повече значението на адвокатските съвети и на Висшия адвокатски съвет като органи, призвани да защитават професионалната чест и достойнство на адвокатите.**

Дейността на адвокатските съвети за защита на правата на адвокатите може да бъде обобщена в няколко **направления** и започва от момента на вписване на съответния адвокат в единния регистър на адвокатите.

В **чл. 4 ЗА** са предвидени условията (т.нар. положителни предпоставки), на които следва да отговаря всяко лице, желаещо да бъде вписано като адвокат или младши адвокат. Въпреки че, формално погледнато, тези условия касаят отделния кандидат за адвокат/младши адвокат, чрез тяхното стриктно прилагане се цели защита както на правата на клиентите, така и на правата на вече вписаните адвокати, а

също и защита на професионалната чест и достойнство на адвокатската професия като цяло. И докато установяването на първите четири условия (придобито юридическо образование и правоспособност, наличие или не на юридически стаж и полагане на изпит, освен в случаите на чл. 6, ал. 3) става със съответните документи, то преценката за изпълнението на петото условие (кандидатът да притежава необходимите нравствени и професионални качества за упражняване на адвокатската професия) е поставена изцяло в правомощията на съответния адвокатски съвет.

Като израз на принципа на самоуправление законодателят е предоставил на адвокатските съвети правото да преценяват наличието на положителните предпоставки по чл. 4, ал. 1 ЗА и отсъствието на отрицателните предпоставки по чл. 5, ал. 1 и 2 ЗА за вписване на кандидата като адвокат/младши адвокат. Същността и обхватът на проверката за наличието на необходимите нравствени и професионални качества не е нормативно уредена и е предоставена в оперативната самостоятелност на съответния адвокатски съвет. В тази връзка са налице няколко решения на Върховния касационен съд (ВКС), които приемат, че тази проверка е по целесъобразност и не подлежи на съдебен контрол. Така в решение № 75 от 20.03.2013 г. по гр. д. № 1459/2012 г. ВКС приема: *„Адвокатският съвет при преценка на нравствените качества на кандидата трябва да се основава на действителни факти, наличието или не на които подлежи на съдебен контрол, но самата оценка на фактите относно нравствените качества на кандидата той извършва в рамките на притежаваната от него оперативна самостоятелност и тази оценка не подлежи на контрол за законсъобразност“*.

В тази връзка считам, че следва да бъде изоставено **формалното отношение при извършването на преценка за наличието на необходимите нравствени и професионални качества с цел запазване достойнството на адвокатската професия.**

Развивайки принципите за самоуправление и независимост на адвокатурата, ЗА предвижда изпитът по чл. 4, ал. 1, т. 4 от закона да се организира и провежда от комисия, определена със заповед на председателя на Висшия адвокатски съвет. В правомощията на Висшия адвокатски съвет е и издаването на наредба, регламентираща провеждането на изпита за адвокати/младши адвокати, както и на въпросника за провеждането на изпита. Съгласно некоректната според мен редакция на чл. 89, т. 3 ЗА адвокатският съвет организира и провежда изпита за кандидати за адвокати и младши адвокати. В изпълнение на това си правомощие адвокатският съвет приема и изпраща до Висшия адвокатски съвет документите на кандидатите за участие в изпитите за адвокати и младши адвокати.

Освен чрез дейността си по вписване на кандидатите за адвокати/младши адвокати адвокатските съвети следят за защитата на правата на вписаните адвокати и чрез дейността си по отписването и временното преустановяване на упражняването на адвокатската професия. Практиката показва, че значителна част от дейността на адвокатските съвети е заета от проверка на сигнали за упражняване на дейност от адвокати, за които съществуват пречките по чл. 5 ЗА.

Съгласно чл. 27 ЗА (доразвит в чл. 8 от Наредба № 4 на Висшия адвокатски съвет за обучение и квалификация на адвокатите) адвокатите са длъжни да повишават квалификацията си. На това тяхно задължение кореспондира правомощието на адвокатския съвет по чл. 89, т. 11 ЗА да ръководи и осъществява дейността за повишаване на професионалната квалификация. Това е една от основните и най-важни дейности, които адвокатските съвети осъществяват. В последните години все повече адвокатските съвети отдават необходимото значение на повишаването на квалификацията на адвокатите в съответната колегия. Създаденият с решение на Висшия адвокатски съвет през 2005 г. Център за обучение на адвокати „Кр. Цончев“ успешно партнира с адвокатските съвети в страната, като им предоставя наличните си ресурси. В изпълнение на задълженията си да работят за повишаване на квалификацията на адвокатите отделни адвокатски съвети проявяват гъвкавост и инициатива и организират семинари и обучения от утвърдени професионалисти и извън списъка на предоставените им от Центъра за обучение на адвокати лектори. С оглед на финансовостта на такива инициативи те все още са възможни само за колегии, които разполагат с достатъчно средства в бюджетите си за това.

Една от все още недостатъчно прилаганите според мен от адвокатските съвети възможности за защита на правата на адвокатите е предвидената в чл. 29 ЗА. Посочената разпоредба дава право на адвокатските съвети да извършват проверки в случаите, в които на адвокат при или по повод упражняването на професията не е оказано дължимото уважение и съдействие. Въпреки че намирам процедурата по чл. 29 ЗА за недостатъчно ефективна по начина, по който е материализирана в закона, то на база на личен опит считам, че в определени случаи при точното ѝ прилагане се получават нелоши резултати. В тази връзка, с цел изпълването на процедурата по чл. 29 ЗА с реално съдържание и гарантиране на постигането на предвидените с нея цели, е необходимо тя да претърпи известни промени, които са предмет на допълнителни обсъждания.

Особено важна е дейността на адвокатските съвети за създаване на максимално добри условия за адвокатите при реализиране на правата им по чл. 31 ЗА (свободен достъп и справки по дела, получаване на копия от книжа и сведения с предимство в съда, органите на досъдебното производство, административните органи и други

служби в страната и навсякъде, където е необходимо, само въз основа на качеството им на адвокати). Редът за достъп до делата е регламентиран в приетия през 2009 г. от Висшия съдебен съвет Правилник за администрацията в районните, окръжните, административните, военните и апелативните съдилища. В изпълнение на правомощията си по чл. 89, т. 5 ЗА адвокатските съвети по места нерядко се налага да провеждат разговори с администрациите на съответните съдебни райони, в които по една или друга причина се ограничават правата на адвокатите по чл. 31 ЗА. В отделни съдебни райони неоправдано се бави предоставянето на копия от съдържащи се по делата материали, което затруднява упражняването на адвокатската дейност. Такива затруднения създават и въведените в някои съдилища поръдки за подаване на молби и внасяне на такси за снабдяване с документи по дела. Невинаги се спазва разпоредбата на чл. 87, ал. 4 от правилника, съгласно която „в деня преди съдебното заседание делата са на разположение на страните, техните представители и адвокатите“.

Не във всички съдилища има условия за преобличане и за съхранение на адвокатските тоги, в някои райони съществуват неприемливи практики при осъществяване на пропускателния режим в съдебните сгради. Всичко това налага ежедневната намеса на адвокатските съвети, като нерядко решаването на тези проблеми зависи от личните отношения между съдебната администрация и адвокатските съвети.

Съгласно чл. 89, т. 8 ЗА адвокатският съвет следи за извършването на адвокатска дейност от лица, които не са адвокати. За съжаление, в последните години се наблюдават негативни за адвокатурата процеси, свързани с изземването на значителна част от доскоро извършваните приоритетно от адвокати дейности (изготвяне на нотариални актове, вписване на търговци и търговски дружества и промени на обстоятелства по тези вписвания, изготвяне на заявления по чл. 410 и 417 ГПК и т.н.). Анализът на това явление и обсъждането на мерки за решаване на проблема изисква значително време и усилия. Безспорно са необходими законодателни промени, които следва да бъдат инициирани от страна на адвокатурата и които са предмет на отделна точка от дневния ред на настоящата конференция.

Все в тази връзка следва да се отбележи, че зачестяват случаите на нелоялна конкуренция между адвокати, ползването на непозволени способности за набиране на клиенти. В много от тези случаи доказването на извършеното нарушение се оказва значително трудно. Много от сигналите, подавани до съответните прокуратури, също биват negliжирани поради нежелание за работа по тях или поради други субективни причини. Следва обаче да се създаде абсолютна непримиримост у адвокатските съвети и у всеки от нас към всички лица и организации, които извършват адвокатска дейност в нарушение на закона, както и към колегите, които си позволяват да при-

бягват до нелоялна конкуренция. В това отношение по мое лично мнение някои от адвокатските съвети са длъжници на вписаните в съответните колегии адвокати.

Тук бих желал да отворя скоба и да ви запозная с едно решение от ВКС, ТК, I отд., по гр. д. № 90/2010 г. Въпросът, по който е допуснат касационен контрол, е: „Нищожен ли е на основание чл. 26, ал. 1, пр. 1 ЗЗД договорът за правни консултации, по който извършването на услугите е възложено на търговско дружество, а не на дружество, регистрирано по Закона за адвокатурата?“.

Отговорът, който е дал на поставения въпрос решаващият състав, е: „Сключеният с търговско дружество договор за правни консултации, ако същият включва дейности, за осъществяването на които са необходими и се прилагат правни познания, но без да е възложено процесуално представителство пред съд, не е нищожен на основание чл. 26, ал. 1, пр. 1 ЗЗД, независимо че довереникът не е адвокат или адвокатско съдружие по ЗА“.

В решението подробно е развито становището на състава коя от дейностите, посочени в чл. 24, ал. 1 ЗА, е изключителна и коя може да се извършва и от други (физически или юридически) лица.

Без да коментирам целесъобразността и законосъобразността на създаване на единна номенклатура на дейностите, които може да бъдат извършвани само и единствено от адвокати, адвокатски дружества и адвокатски съдружия, горното решение следва да бъде взето предвид при евентуални опити за създаване на такава.

Не са редки случаите, в които поради липса на сключен между адвокат и клиент договор се налага размерът на възнаграждението да бъде определен по реда на чл. 36, ал. 3 ЗА. За щастие, адвокатските съвети не са безкритични и не приемат само на добра воля исканията по чл. 36, ал. 3 ЗА. Повечето адвокатски съвети извършват цялостна и задълбочена проверка на всички относими за определяне на възнаграждението факти и обстоятелства с цел постигане на максимален баланс между интересите на адвоката и на клиента и недопускане на ощетяване на никого от тях, като нерядко отказват определяне на исканото възнаграждение.

Анализът на постъпващите във Висшия адвокатски съвет през последните години жалби срещу решения на адвокатските съвети показва значителната роля на дейността на съветите по чл. 89, т. 9 ЗА (посредничество при спорове между адвокат и клиент). Тези спорове са от различно естество, но най-често се спори относно размера на дължимото възнаграждение и за наличие на основания за пълно или частично връщане на същото от адвоката на клиента. Броят на върнатите от Висшия адвокатски съвет на отделните адвокатски съвети преписки с указания за провеждане на посредничество по чл. 89, т. 9 ЗА обаче води до извода, че адвокатските съвети все още не отдават нужното практическо значение на посредническата процедура.

В края на мандата си предишният Висш адвокатски съвет беше сезиран от Пловдивския адвокатски съвет по конкретен казус, свързан с въпроса кой може да се разпорежда със средствата по т.нар. клиентска сметка при смърт на адвоката. По този повод беше изготвено и изпратено становище на Висшия адвокатски съвет до БНБ, съгласно което при смърт на адвоката със средствата по адвокатската сметка могат да се разпореждат лицата, които са внесли съответните средства. С цел избягване на спорове относно клиентски средства адвокатите и адвокатските дружества следва да имат предвид и стриктно да изпълняват разпоредбата на чл. 39, ал. 4 ЗА и да откриват отделна партида за всеки свой клиент, както и да водят редовни отчети за постъпилите по клиентската сметка суми, както и за точното им разходване.

Съществен по своя обем и важност е и въпросът за дейността, която адвокатските съвети осъществяват при администрирането на правната помощ, поради което не бих могъл да изчерпя същия в настоящото изложение, а не това е и неговата цел. Следва обаче да се има предвид, че средствата, които постъпват от Националното бюро за правна помощ в адвокатските съвети, и възнагражденията, които колегите получават за тази дейност, са значителни, което налага максимални усилия за запазването на този вид дейност в правомощията на адвокатските съвети. Тъй като в различните адвокатски колегии съществуват различни практики по администрирането на правната помощ, намирам за удачно те да бъдат анализирани и полезното от тях да се унифицира в цялата страна. Голям кръг от въпроси възникват и с оглед на съществуващите все още по места практики (основно в органите на досъдебното производство), според които се назначават служебни защитници без предварителното им определяне от адвокатските съвети и без да е налице спешност на случая. В тези случаи адвокатският съвет следва да защити правата на отделните адвокати, като пресече подобни практики чрез търсене на отговорност на адвокатите, които поемат осъществяването на правна помощ не по определения в закона ред и чрез сезиране на съответните административни ръководители на службите, в които Законът за правната помощ не се спазва стриктно. Не на последно място считам, че следва да се изключи субективизмът от страна на адвокатските съвети или натоварените с тази дейност конкретни негови членове при определяне на служебни защитници. Безспорно това би довело до защита на равното право на всеки вписан в единния регистър служебен адвокат да получава служебни защити с оглед на квалификацията и уменията му.

Съгласно чл. 33, ал. 1 ЗА „адвокатските книжа, досиета, електронни документи, компютърна техника и други носители на информация са неприкосновени и не подлежат на преглеждане, копиране, проверка и изземване“. За съжаление, се наблюдават (макар и рядко) отделни случаи, в които органите на предварителното производство откровено нарушават тази разпоредба, включително и издадената на

11.04.2011 г. от главния прокурор на Република България Инstrukция за действията, които могат да извършват органите на досъдебното производство по отношение на адвокати. Последният известен на Висшия адвокатски съвет случай е от февруари тази година по отношение на адвокат, вписан в Адвокатската колегия – Бургас, като сме предприели действия за преустановяване на подобни незаконосъобразни практики.

На следващо място, в ежедневната си дейност адвокатските съвети вписват адвокатите и младшите адвокати, регистрират адвокатските съдружия и вписват адвокатските дружества в единния регистър. Дейността на адвокатските съвети по воденето и съхраняването на адвокатските регистри е детайлизирана в приетата от Висшия адвокатски съвет Наредба № 3 от 29.04.2004 г. Съгласно наредбата адвокатският съвет води 5 регистри (регистър на адвокатите, регистър на адвокатските дружества, регистър на адвокатските съдружия, регистър на младшите адвокати и регистър на адвокатските сътрудници). Стремейки се да бъдат максимално полезни на адвокатите от колегията, адвокатските съвети са длъжни да извършат необходимото обучение на служителите си, пряко заети с дейността по воденето на адвокатските регистри, като такива обучения са организирани неколкократно и от Висшия адвокатски съвет.

Друга съществена група въпроси, касаеща дейността на адвоката, е тази, свързана с управлението, стопанисването и разпореждането с имуществото на колегията. Създаването на добри условия за работа на административния персонал на колегията неминуемо рефлектира и върху вписаните в тях адвокати. Наличието на добра материална база – функционални и достатъчни по площ за задоволяване на нуждите на колегията офиси, е от съществена важност. За щастие, почти всички адвокатски колегии в страната успяха със свои средства и/или с помощ от Висшия адвокатски съвет да придобият за нуждите си нови помещения, с което подобриха значително качеството на дейността си и улесниха своите членове.

Като положителни практики в отделни адвокатски колегии следва да бъдат отбелязани: създадените осигурителни каси за внасяне на дължимите осигуровки; функционирането в съдебните сгради на адвокатски стаи, оборудвани с копирна техника със съответните служители; помещения за преобличане и съхраняване на адвокатските тоги в съдебните сгради; оборудвани компютърни зали и библиотеки в офисите на колегията; осигуряване на възможност за интернет достъп до информационните системи на съдилищата в съответния съдебен район; поставянето на монитори в съдебните зали за наблюдаване на протокола от съдебното заседание в реално време; абониране на вписаните в съответната колегия адвокати за правно-информационни системи, съдържащи актуални нормативни актове и съдебна практика, и т.н.

По мое мнение повечето адвокатски съвети (в това число и Висшият адвокатски съвет) не използват в пълен обем възможностите, които им дават интернет технологиите. Сайтовете на колегиите не се водят и актуализират редовно, а качената на тях информация е оскъдна и често неактуална, което от своя страна занижава обема и качеството на услугите, които се предоставят на колегите адвокати.

В заключение считам, че както във всяка една самоуправляваща се и самофинансираща се структура, резултатите и ефектът от дейността зависят от компетентността, инициативността и желанието за работа на ръководството ѝ. Не може да се отрече, че там, където адвокатските съвети подхождат отговорно и инициативно към задачите си, резултатите за отделните адвокати са значително по-високи, а условията за упражняване на адвокатската професия – по-добри. И именно защото решаването на вътрешноорганизационните въпроси, възникващи ежедневно във всяка една колегия, зависи само и единствено от нас, намирам за необходимо анализирането на всички добри практики и мултиплицирането им в цялата адвокатура.